

Universitätsbibliothek Wuppertal

Titi Livii Patavini Historiarvm Libri Qvi Svpersvnt Omnes

Livius, Titus

Mannhemii, 1781

Liber XLIII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1320](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1320)

LIBER XLIII

I.

EADEM æstate, qua in Theſſalia equeſtri pugna vicere Romani, legatus, in Illyricum a conſule miſſus (a) opulenta duo oppida vi atque armis coëgit in deditiorem; omniaque iis ſua conceſſit, ut opinione clementiæ eos, qui Carnuntem munitam urbem incolebant, adliceret. Poſtquam nec, ut dederent ſe, compellere, neque capere obſidendo poterat; ne duabus obpugnationibus nequidquam fatigatus miles eſſet, quas prius intactas urbes reliquerat, diripuit. Alter conſul C. Caſſius nec in Gallia, quam ſortitus erat, memorabile quidquam geſſit: & per Illyricum ducere legiones in Macedoniam vano incepto eſt conatus. Ingreſſum hoc iter conſulem ſenatus ex Aquileienſium legatis cognovit: qui, querentes coloniam ſuam novam & infirmam, necdum ſatis munitam, inter infeſtas nationes Iſtrorum & Illyriorum eſſe, quum peterent, ut ſenatus curæ haberet, quomodo ea

U. c. 581.

a. C. 171.

*Geſta in
Illyrico.**Caſſii con-
ſulis
res geſtæ.*

(a) Excidit nomen legati, niſi intelligamus Q. Mucium, de quo paullo ante Lib. 42. extremo.

U. c. 587.
a. C. 171.

colonia muniretur, interrogati, vellentne eam rem C. Cassio consuli mandari? responderunt, Cassium, Aquileiam indicto exercitu, profectum per Illyricum in Macedoniam esse. Ea res primo incredibilis visa: & pro se quisque credere, Carnis forsitan aut Istris bellum inlatum. Tum Aquileienses, nihil se ultra scire, nec audere adfirmare, quam triginta dierum frumentum militi datum; & duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam nossent, conquestos abductosque. Enimvero senatus indignari, tantum consulem ausum, ut suam provinciam relinqueret, in alienam transfret: exercitum novo periculoso itinere inter exteras gentes duceret, viam tot nationibus in Italiam aperiret. Decernunt frequentes, ut C. Sulpicius prætor tres ex senatu nominet legatos, qui eo die proficiscantur ex urbe; & quantum adcelerare possent, Cassium consulem, ubicumque sit, persequantur; nuncient, ne bellum cum ulla gente moveat, nisi cum qua senatus gerendum censuerat. (b) Legati hi profecti, M. Cornelius Cethegus, M. Fulvius, P. Marcius Rex.

(b) Forte legendum *censuerit*. Periz.

Merus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendæ Aquileiæ curam.

*U. c. 38r.
a. C. 171.*

II. HISPANIÆ deinde utriusque legati aliquot populorum in senatum introducti. Ii, de magistratum Romanorum avaritia superbiaque conquesti, nisi genibus ab senatu peterunt, ne se socios fœdus spoliari vexarique, quam hostes, patiantur. Quum & alia indigna quererentur, manifestum autem esset, pecunias captas; L. Canuleio prætori, qui Hispaniam fortitus erat, negotium datum est, ut in singulos, a quibus Hispani pecunias peterent, quinos recuperatores ex ordine senatorio daret, patronosque, quos vellent, fumendi potestatem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum est senatusconsultum, iussique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Corneliū Cn. F. Scipionem, L. Æmiliū L. F. Paullum, C. Sulpiciū Gallum. Cum M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Junio consulibus in citeriore Hispania fuerat, recuperatores sumserunt. Bis amplius, tertio absolutus est reus. Dissensio inter duarum provinciarum legatos est orta: citerioris Hispaniæ populi M. Catonem & Scipionem;

*Hispano-
rum
querelæ
de magistratibus
Romanis.*

U. c. 581.
a. C. 175.

ulterioris L. Paullum & Gallum Sulpicium patronos sumserunt. Ad recuperatores ad ducti a ceterioribus populis P. Furius Philus, ab ulterioribus M. Matienus. Ille Sp. Postumio, Q. Mucio consulibus triennio ante, hic biennio prius, L. Postumio, M. Popillio consulibus, prætor fuerat. Gravissimis criminibus accusati ambo ampliati que: quum dicenda de integro causa esset, excusati exsili causa solum vertisse. Furius Præneste, Matienus Tibur exsulatum abierunt. Fama erat, prohiberi a patronis nobiles ac potentes compellare; auxitque eam suspicionem Canuleius prætor, quod, omissa ea re, delectum habere instituit. Dein repente in provinciam abiit, ne plures ab Hispanis vexarentur. Ita, præteritis silentio oblitteratis, in futurum consultum ab senatu Hispanis, quod impetrarunt, ne frumenti æstimationem magistratus Romanus haberet; neve cogeret vicefimas vendere Hispanos, quanti ipse vellet; & ne præfæcti in oppida sua ad pecunias cogendas inponerentur.

III. ET alia novi generis hominum ex Hispania legatio venit. Ex militibus Romanis & ex Hispanis mulieribus, cum quibus

connubium non effet, natos se memorantes, *U. c. 181.*
 supra quatuor millia hominum, orabant, ut *a. C. 171.*
 sibi oppidum, in quo habitarent, daretur.
 Senatus decrevit, « uti nomina sua apud L.
 » Canuleium profiterentur : eorumque si quos
 » manumisisset, eos Carteiam ad Oceanum *Carteia*
 » deduci placere. Qui Carteiensium domi *colonia.*
 » manere vellent, potestatem fore, uti nume-
 » ro colonorum essent, agro assignato. Lati-
 » nam eam coloniam fuisse (c), libertino-
 » rumque adpellari. » Eodem tempore ex *Gulussa &*
 Africa, & Gulussa, Masinissæ regis filius, *Carthagi-*
 legatus patris, & Carthaginienses venerunt. *nenses le-*
gati Romæ.
 Gulussa prior in senatum introductus, &
 quæ missa erant ad bellum Macedonicum a
 patre suo, exposuit, & si qua præterea
 vellent imperare, præstaturum merito populi
 Romani est pollicitus : & monuit Patres
 conscriptos, ut a fraude Carthaginiensium
 caverent. « Classis eos magnæ parandæ confi-
 » lium cepisse ; specie pro Romanis, & ad-
 » versus Macedonas : ubi ea parata instructa-
 » que esset, ipsorum fore potestatis, quem
 » hostem aut socium habeant. »

(c) Lege cum Gron. esse.

SUPPL.

1. Egit deinde Masinissæ causam de agris, de oppidis, quæ ablata sibi ab eo Carthaginenses quererentur, magnaque contentione inter regulum & legatos Carthaginenses disceptatum. Quæ ultro citroque jactata sint, quid a senatu responsum fuerit, in incerto est. Quievit tamen velut sopita hæc controversia per aliquot annos. Renovata postea in acre bellum exarsit, quod adversus Masinissam a Pœnis susceptum, cum Romanis gerendum fuit, nec nisi Carthaginis interitu finitum est. Hoc anno invenimus in annalibus puerum factum ex virgine sub parentibus, jussuque aruspicum deportatum in insulam desertam.

Appianus
Pun.

Plin. VII.

4.

Comitia.

Fasti Cap.

Inf. Capp.

4. & 11.

Provincia.

2. Habita sunt a C. Cassio consule comitia, quibus creati consules sunt A. Hostilius Mancinus, A. Atilius Serranus. Prætores inde facti M. Retius, Q. Mænius, L. Hortensius, Q. Ælius Pætus, T. Manlius Torquatus, C. Hostilius. Decretæ consulibus provinciæ, Italia & Macedonia. Italia Attilio, Hostilio Macedonia obvenit. Prætores, Retius urbanam jurisdictionem, peregrinam Mænius sortitus est. Classis cum ora maritima Græciæ Hortensio obiigit. Reliquæ prætorix provin-

ciæ fuere procul dubio, quemadmodum anno
 priore, Hispania, Sicilia, & Sardinia. Sed
 singulas quinam prætores obtinuerint, silen-
 tibus veterum monumentis, certo sciri non
 potest. Interim P. Licinius quasi ad bellum,
 non cum Perseo, sed cum Græcis gerendum
 missus esset, inanes adversus justum hostem
 iras in miseros & viribus inæares vertit,
 compluresque in Bœotia, ubi hibernabat,
 urbes expugnavit & crudeliter diripuit. Co-
 ronei maxime vexati quum ad senatum con-
 fugissent, Patres decreverunt, ut captivi qui
 sub corona venissent, in libertatem restitue-
 rentur. Consulis crudelitatem & avaritiam
 imitatus est, aut etiam superavit Lucretius
 prætor, qui classi præerat, adversus socios
 ferox, hosti spernendus. Siquidem classem
 ad Oreum stantem adortus repente Perseus,
 naves onerarias frumentum portantes viginti
 cepit, reliquas depreffit, & quatuor etiam
 quinquereimis peritus est. Res quoque
 prospere gestæ in Thracia a Perseo, quum eo
 ad Coryn defendendum adversus Atlesbis &
 Corragi copias divertisset. Nec vero ipse sibi
 Cotys defuit, vir bello strenuus, consilio
 præstans, Thrax genere solo, non moribus.

*U. c. 587.
 a. C. 171.*

*P. Licini
 crudelitas
 in Græcos.*

*Zonaras.
 Epit. huj.
 Lib. & inf.
 C. 4 & 8.*

*Idem C.
 Lucretii.*

*Plut. in
 Paulo.*

*Res gestæ
 Persei.*

*Epit. huj.
 lib. & sup.
 XLII. 67.*

*Polyb. &
 Diød. ap.
 Valefium.*

U. c. 587. Nam & unicæ sobrietatis ac temperantiæ
a. C. 171. fuit, idemque clementia & moderatione animi
 plane amabilis.

Polyb.
 ibid.
Epirota
ajungunt
se Perseo,
auctore
Cephalo.

3. Cuncta Perseo ex voto fluebant. Nam & tunc Epirotarum gens in ejus partes transit, auctore Cephalo, quem tamen ad defectionem necessitas magis compulit, quam voluntas. Is singulari prudentia & constantia præditus, tum quoque optima mente erat. Deos enim immortales precatus fuerat ut bellum inter Romanos & Persea ne conflaretur, neve de summa rerum decerneretur. At exorto bello, statuerat ex fœderis præscripto Romanos juvare: præter fœderis autem leges nihil ultro facere, neque obsequi indecore & turpiter. Turbavit hæc consilia Charopus quidam, ejus Charopi, qui saltum ad Aoum amnem T. Quinctio contra Philippum bellanti aperuerat, nepos, vilis potentiorum adfentator, & mirus calumniarum in optimum quemque artifex. Romæ educatus fuerat, missus ab avo in urbem ut linguam Romanam litterasque perdisceret. Hinc notus carusque plurimis Romanorum, quum revertisset domum, natura levis, & ingenio pravus, quum & Romana ei amicitia faceret
 animos,

Supra
 XXXII. 11.
 Polyb. &
 Diod. ib.

animos, principes viros usque allatrabat. Sed primo despiciebatur ab omnibus, nec ulla ejus ratio habebatur. Postquam autem bellum Persicum conflatum est, quum plena omnia suspicionum in Græcia essent, multis palam, pluribus occulte Perseo studentibus, non destitit Charopus eos qui auctoritate inter Epirotas præstabat, apud Romanos criminari. Et speciem quamdam coloremque dabat ejus calumniis ea necessitudo, quæ olim Cephalo ceterisque eandem sectam sequentibus cum regibus Macedonum fuerat. Jam vero omnia illorum dicta factaque maligne explorans, & in pejus semper detorquens, veritatemque adjectis detractisque quæ voluerat adulterans, fidem criminibus faciebat. Neque his tamen commovebantur Cephalus & ii qui eorundem in republica consiliorum focii erant, freti egregia conscientia illibatæ erga Romanos fidei. Verum ubi illis criminationibus aurem præbere Romanos senserunt, & principes quosdam Ætolorum, quos pariter suspectos fecerant obtrectatorum calumniæ; Romam abductos, tum demum opus esse crediderunt, ut sibi ipsi suisque rebus confulerent. Quum autem nihil succurreret

præter regiam amicitiam, cum Perseo societatem inire coacti sunt, eique gentem suam tradere.

*U. c. 582.
a. C. 170.*

*A. Hostilio, A. Atilio
Coss.*

Polyb. ib.

*Hostilius
Coss.
insidias
Persei vix
effugit.*

4. Romæ A. Hostilius, A. Atilius consules, inito magistratu, & peractis quæ divina humanaque in urbe & circa urbem fieri a consulibus mos est, in provincias profecti sunt. Hostilius, cui Macedonia obtigerat, quum in Thessaliam ad exercitum properaret, Epirum quæ nondum aperte defecerat, ingressus, parum abfuit quin incideret in Persei manus. Theodotus enim quidam & Philostratus rati sese, si eum regi traderent, magnam gratiam apud Persea inituros, & gravissimum in præsentia Romanis damnum inlaturos, ad regem litteras dedere, ut quanta maxima posset celeritate accurreret. Quod nisi & Perseum objecta a Molossis ad Loum amnem mora retardasset; & consul de inminente periculo monitus ab instituto itinere deslexisset, vix videtur effugere potuisse. Igitur relicta Epiro navigavit Anticyram, unde in Thessaliam contendit. Ibi accepto exercitu ad hostem perrexit. Sed nihilo feliciter bellum administravit, quam priore anno gestum fuerat. Nam & proelio commisso cum rege pulsus

Parum feliciter bellum administrat.

est, & quum primo per Elimeam vim facere tentasset, deinde per Theffaliam occulte moliri iter, ubique occurrente Perseo, vano conatu abistere coactus est. Nec Hortensius prætor, cui classis obtigerat, quidquam satis scite aut fortunate egit, cujus ex rebus gestis nihil ad memoriam insignius est quam crudelis & perfida urbis Abderitarum direptio, quum intoleranda sibi inposita onera deprecarentur. Igitur Perseus Romanos jam despiciens, ac velut otiosus plane & vacuus, corollarii vicem in Dardanos excursionem fecit, & decem millibus barbarorum interceptis, ingentem prædam abduxit.

§. Movere hoc anno Celtiberi in Hispania bellum, instigante novo duce Olonico, Saldonicum quidam vocant. Is summa calliditate & audacia, hastam argenteam quatiens, velut cælo missam, vaticinanti similis, omnium in se mentes converterat. Sed quum pari temeritate, castra prætoris Romani, uno furiosi consilii socio adsumpto, sub noctem adisset, prætorem videlicet obruncaturus, juxta tentorium ipsum pilo vigilis exceptus est: socius pares stolidi incepti poenas luit. Amborum capita præcidi statim jussit prætor,

U. c. 582.
a. C. 170.

Plut. in
Paulo.

Infra C. 4.

Plut.

Epit. huj.
Lib.
& Flor. II.
17.

Olonicus
Hispano-
rum dux.

*U. c. 582.
a. C. 170.*

atque hastis subfixa delectis e numero captivorum tradi ad suos perferenda.

IV. Hi] tantum pavorem ingressi castra; ostentantes capita, fecerunt, ut, si admotus extemplo exercitus foret, capi castra potuerint. Tum quoque fuga ingens facta est; & erant, qui legatos mittendos ad pacem precibus petendam censerent: civitatesque complures, eo nuncio audito, in deditionem venerunt. Quibus purgantibus sese, culpamque in duorum amentiam conferentibus, qui se ultro ad pœnam ipsi obtulissent, quum veniam dedisset prætor; profectus extemplo ad alias civitates, omnibus imperata facientibus, quieto exercitu pacatum agrum, qui paullo ante ingenti tumultu arserat, peragravit. Hæc lenitas prætoris; qua sine sanguine ferocissimam gentem domuerat, eo gratior plebi Patribusque fuit, quo crudelius avariusque in Græcia bellatum, & ab consule Licinio & ab Lucretio prætore, erat. Lucretium tribuni plebis absentem concionibus assiduus lacerabant, quum reipublicæ causâ abesse excusaretur; sed tum adeo vicina etiam inexplorata erant, ut is eo tempore in agro suo Antiati esset, aquamque

*In
Lucretium
invehuntur
tribuni pl.*

ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ
 duceret. Id opus centum triginta millibus
 æris locasse dicitur. Tabulis quoque pictis
 ex præda fanum Æsculapii exornavit. Invi-
 diam infamiamque ab Lucretio averterunt in
 Hortensium successorem ejus Abderitæ legati,
 flentes ante curiam, querentesque, « oppi-
 dum suum ab Hortensio expugnatum ac
 direptum esse. Causam excidii (d) fuisse
 urbi, quod, quum centum millia denarium
 & tritici quinquaginta millia modium im-
 peraret, spatium petierunt, quo de ea re &
 ad Hostilium consulem & Romam mitterent
 legatos. Vixdum ad consulem se pervenisse,
 & audisse oppidum expugnatum, princi-
 pes securi percussos, sub corona ceteros
 venisse. » Indigna senatui visa (e) : decre-
 veruntque eadem de Abderitis, quæ de Co-
 ronæis decreverant priore anno ; eademque
 pro concione edicere Q. Mænum prætorem
 jusserunt. Et legati duo, C. Sempronius Blæ-
 sus, Sex. Julius Cæsar, ad restituendos in
 libertatem Abderitas missi. Iisdem mandatum,
 ut & Hostilio consuli & Hortensio prætori

U. c. 582.
 a. C. 170.

Abderita-
 rum
 querela
 de
 Hortensio.

(d) excidii Crev.

(e) Scribe cum Grou. *Indigna ea senatui visa,*
 vel *indigna res senatui visa.*

U. c. 582.
a. C. 170

*Querela
de
Cassio.*

nunciarent, senatum Abderitis injustum bellum inlatum, conquirique omnes, qui in servitute sint, & restitui in libertatem, æquum censere.

V. EODEM tempore de C. Cassio, qui consul priore anno fuerat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hostilio erat, querelæ ad senatum delatæ sunt, & legati regis Galorum Cincibili venerunt. Frater ejus verba in senatu fecit, questus, Alpinorum populorum agros sociorum suorum depopulatum C. Cassium esse, & inde multa millia hominum in servitutem abripuisse. Sub id tempus Carnorum Istrorumque & Iapydum legati venerunt: « Duces sibi ab consule Cassio pri-
» mum imperatos, qui in Macedoniam ducenti
» exercitum iter monstrarent: pacatum ab
» se, tamquam ad aliud bellum gerendum,
» abisse: inde ex medio regressum itinere
» hostiliter peragraffe fines suos: passim ra-
» pinasque & incendia facta: nec se ad id
» locorum scire, propter quam causam con-
» sul pro hostibus fuerint. » Et regulo Gal-
lorum absentis, & his populis responsum est,
« Senatum ea, quæ facta querantur, neque
» scisse futura, neque, si sint facta, probare.

» Sed indicta causa damnari absentem con-
 » sularem virum, injurium esse, quum is
 » reipublicæ causa abfit. Ubi ex Macedonia
 » redisset C. Cassius, tum, si coram eum
 » arguere vellent, cognita re senatum datu-
 » rum operam, uti satisfiat. » Nec responderi
 tantum iis gentibus, sed legatos mitti, duos
 ad regulum trans Alpes, tres circa eos po-
 pulos placuit, qui indicarent, quæ Patrum
 sententia esset. Munera mitti legatis ex binis
 millibus æris censuerunt. Duobus fratribus
 regulis hæc præcipua, torques duo ex quin-
 que pondo auri facti, & vasa argentea quin-
 que ex viginti pondo, & duo equi phale-
 rati cum agasonibus, & equestria arma ac
 sagula; & comitibus eorum vestimenta libe-
 ris servisque. Hæc missa: illa petentibus
 data, ut denorum equorum iis commercium
 esset, educendique ex Italia potestas fieret.
 Legati cum Gallis missi trans Alpes, C. Læ-
 lius, M. Æmilius Lepidus: ad ceteros po-
 pulos C. Sicinius, P. Cornelius Blasio, T.
 Memmius.

VI. MULTARUM simul Græciæ Asiæque

*U. e. 582.
 a. C. 170.*

*Multarum
 civitatum
 legati Ro-
 me.*

U. c. 582.
a. C. 170.

» navium habuerint militumque, P. Licinia
 » consuli & C. Lucretio prætori misisse, ex
 » posuerunt, quibus eos non usos frumenti
 sibi centum millia imperasse: quod, quam
 » quam sterilem terram arent, ipsosque etiam
 » agrestes peregrino frumento alerent, tamen,
 » ne deessent officio, confecisse; & alia,
 » quæ imperarentur, præstare paratos esse. »
 Milesii, nihil præstitisse memorantes, si quid
 imperare ad bellum senatus vellet, præstare
 se paratos esse, polliciti sunt. Alabandenses
 templum urbis Romæ se fecisse commemo-
 raverunt, ludosque anniversarios ei Divæ
 instituisse: & coronam auream quinquaginta
 pondo, quam in Capitolio ponerent, donum
 Jovi optimo maximo, adtulisse, & scuta
 equestria trecenta; ea, cui jussissent, tradi-
 turos. Donum ut in Capitolio ponere, &
 sacrificare liceret, petebant. Hoc Lampfaceni,
 (e) octoginta pondo coronam adferentes,
 petebant, commemorantes, « Discessisse se a
 » Perseo, postquam Romanus exercitus in
 » Macedoniam venisset, quum sub ditione
 » Persei, & ante Philippi fuissent. Pro eo,
 » & quod imperatoribus Romanis omnia

*Templum
 urbis
 Romæ:*

(e) Legendum: *Et hoc Lampfaceni,*

» præstitissent, id se tantum orare, ut in amici- *U. c. 582.*
 » tiam populi Romani reciperentur : & , si pax *a. C. 170.*
 » cum Perseo fieret, exciperentur, ne in regiam
 » potestatem reciperentur (f). Ceteris lega-
 » tis comiter responsum ; Lampacenos in so-
 » ciorum formulam referre Q. Mænius prætor
 » jussus. Munera omnibus in singulos binum
 » millium æris data. Alabandenses scuta repor-
 » tare ad A. Hostilium consulem in Macedo-
 » niam jussi. Et ex Africa legati simul Cartha-
 » ginensium, tritici decies centum millia &
 » hordei quingenta indicantes se ad mare de-
 » vecta habere, ut, quo senatus censuisset,
 » deportarent. « Id munus officiumque suum
 » scire minus esse, quam pro meritis populi
 » Romani & voluntate sua : sed sæpe alias,
 » bonis in rebus utriusque populi, se grato-
 » rum fideliumque socium muneribus func-
 » tos esse. » Item Masinissæ legati, tritici
 » eandem summam polliciti, & mille & du-
 » centos equites, duodecim elephantos : &
 » si quid aliud opus esset, uti (g) imperaret
 » senatus : æque propenso animo, ac quæ ipse

(f) Corrige cum Gron. *ne in regiam potestatem reciderent.*

(g) ut Gron. Crev.

U. c. 582.
a. C. 170.

ultra pollicitus sit, præstaturum esse. Gratiæ & Carthaginensibus & regi actæ; rogatique, ut ea, quæ pollicerentur, ad Hostilium consulem in Macedoniam deportarent. Legatis in singulos binum millium æris munera missa.

VII. CRETENSIVM legatis, commemorantibus, se, quantum sibi imperatum a P. Licinio consule esset sagittariorum, in Macedoniam misisse, quum interrogati non inficiarentur, « apud Persea majorem numerum » sagittariorum, quam apud Romanos, militare, » responsum est: « Si Cretenses » bene ac gnaviter desinarent potiorem populi Romani, quam Regis Persei, amicitiam habere, senatum quoque Romanum » iis, tamquam certis sociis, responsum daturum esse. Interea nunciarent suis, placere » senatui, dare operam Cretenses, ut, quos » milites intra (h) præsidia regis Persei haberent, eos primo quoque tempore domum » revocarent. » Cretensibus cum hoc responso

Chalcidenses legati.

dimissis, Chalcidenses vocati; quorum legatio ipso introitu, ob id quod Mictio (i) princeps eorum pedibus captus lætica est

(h) *inter Gron.*

(i) *Midion Gron. Crev.*

introlatus, ultimæ necessitatis extemplo visa
 res : in qua ita adfecto excusatio valetudinis,
 aut ne ipsi quidem petenda visa foret, aut
 data petenti non esset. Quum sibi nihil vivi
 reliquum, præterquam linguam ad deploran-
 das patriæ suæ calamitates, præfatus esset,
 exposuit civitatis primum suæ benefacta, &
 vetera, & ea, quæ Persei bello præstitissent
 ducibus exercitibusque Romanis : tum quæ
 primo C. Lucretius in populares suos prætor
 Romanus superbe, avare, crudeliter fecisset :
 deinde quæ tum quum maxime L. Hortensius
 faceret. Quemadmodum omnia sibi, etiam
 iis, quæ patiantur, tristiora, patienda esse
 ducant potius, quam se dedant Perfi. « Quod
 » ad Lucretium Hortensiumque adtineret,
 » scire, tutius fuisse claudere portas, quam
 » in urbem eos accipere. Qui (k) exclusif-
 » sent eos, Emathiam, Amphipolim, Maro-
 » neam, Ænum, incolumes esse : apud se
 » templa omnibus ornamentis compilata ;
 » spoliataque sacrilegiis (l) C. Lucretium
 » navibus Antium devexisse, libera corpora
 » in servitutum abrepta, fortunas sociorum

U. c. 582.
 a. C. 170.

Querela
 de
 magistratibus
 Romanis.

(k) Quæ Gron.

(l) Spoliaque sacrilegii Crev.

U. e. 582. » populi Romani direptas esse, & quotidie
a. C. 170. » diripi. » Nam, ex instituto C. Lucretii,
 » Hortensium quoque in testis hieme pariter
 » atque æstate navales focios habere, & do-
 » mos suas plenas turba nautica esse; versari
 » inter se, conjuges, liberosque suos, quibus
 » nihil neque dicere pensi, neque facere. »

VIII. ARCESSERE in senatum Lucretium placuit, ut disceptaret coram, purgaretque sese. Ceterum multo plura præfens audi- vit, quam in absentem jacta erant; & gra- viores potentioresque accessere accusatores duo tribuni plebis, M'. (m). Juventius Thal- na & Cn. Aufidius. Ii non in senatu modo eum lacerarunt, sed in concionem etiam pertracto, multis objectis probris, diem di- xerunt. Senatus jussu Chalcidensibus Q. Mæ- nius prætor respondit: « Quæ bene meritos » sese, & ante, & in eo bello, quod geratur, » de populo Romano dicant, ea & scire vera » eos referre senatum, &, perinde ac de- » beant, grata esse. Quæ facta a C. Lucre- » tio, fierique ab L. Hortensio prætoribus » Romanis querantur; ea neque facta, neque » fieri voluntate senatus, quem non posse

*Senatus
 responsum.*

(m) M'. I. M. Crev.

» existimare? qui sciat, bellum Persi, & ante *U. c. 582.*
 » Philippo patri ejus, intulisse populum Ro- *a. C. 170.*
 » manum pro libertate Græciæ: non ut ea
 » a magistratibus sociis atque amicis pateren-
 » tur (n). Literas se ad L. Hortensium præ-
 » torem daturos esse; quæ Chalcidenses que-
 » rantur acta, ea senatui non placere: si
 » qui in servitum liberi venissent, ut eos
 » conquirendos primo quoque tempore, resti-
 » tuendosque in libertatem curaret: socio-
 » rum navalium neminem, præter magistros,
 » in hospitia deduci æquum censere. » Hæc
 Hortensio jussu senatus scripta. Munera
 binum millium æris legatis missa, & vehicula
 Mictioni publice locata, quæ eum Brundie-
 sium commode perveherent. C. Lucretium,
 ubi dies, quæ dicta erat, venit, tribuni ad
 populum accusarunt, multamque decies cen-
 tum millia æris dixerunt. Comitibus habitis,
 omnes quinque & triginta tribus eum con-
 demnarunt.

*Lucretius
 condem-
 natur.*

IX. IN Liguribus eo anno nihil memorabile
 gestum. Nam nec hostes moverunt arma,
 neque consul in agrum eorum legiones in-

*In Liguria
 nihil
 gestum.*

(n) Mallet Gron. non ut ea a magistratibus sociis
 atque amici paterentur.

U. c. 582.
a. C. 179.

*Res
in Illyrico
gestæ.*

duxit : & , fatis explorata pace ejus anni , milites duarum legionum Romanarum intra dies sexaginta , quam in provinciam venit , dimisit. Sociorum nominis Latini exercitu mature in hiberna Lunam & Pisas deducto , ipse cum equitibus Galliæ provinciæ pleraque oppida adiit. Nusquam alibi , quam in Macedonia , bellum erat : suspectum tamen & Gentium Illyriorum regem habebant. Itaque & octo naves ornatas a Brundisio senatus censuit mittendas ad C. Furium legatum Issam ; qui cum præsidio duarum Issensium navium insulæ præerat. Duo millia militum in eas naves sunt inposita , quæ Q. Mænius prætor ex senatusconsulto in ea parte Italiæ , quæ objecta Illyrico est , conscripsit : & consul Hostilius Ap. Claudium in Illyricum cum quatuor millibus peditum misit , ut adcolas Illyrici tutarentur (o). Quî , non contentus iis , quas adduxerat , copiis , auxilia ab sociis conrogando , ad octo millia hominum vario genere armavit : peragrataque omni eâ regione , ad Lychnidum Dassaretiorum confedit.

(o) Magis placeret Perizonio & Crev. tutaretur nempe Ap. Claudius.

X. HAUD procul inde Uscana oppidum *U. c. 582.*
 finium plerumque Perfei erat. Decem millia *a. C. 170.*
 civium habebat, & modicum, custodiæ caussa,
 Cretensium præsidium. Inde nuncii ad
 Claudium occulti veniebant : « Si propius
 » copias admovisset, paratos fore, qui pro-
 » derent urbem. Et operæ pretium esse,
 » non se amicosque tantum, sed etiam mili-
 » tes præda expleturum. » Spes cupiditati ad-
 mota ita obcæcavit animum, ut nec ex iis,
 qui venerunt (p), quamquam retineret;
 nec obsides, pignus futuros furto & fraude
 agendæ rei, posceret; nec mitteret explora-
 tum; nec fidem acciperet. Die tantum statuta
 profectus a Lychnido, duodecim millia ab
 urbe, ad quam tendebat, posuit castra. Quarta
 inde vigilia signa movit, mille ferme ad præ-
 sidium castrorum relictis : incompofiti, longo
 agmine effusi, infrequentes, quum nocturnus
 error dissiparet, ad urbem pervenerunt. Cre-
 vit negligentia, postquam neminem armatum
 in muris viderunt. Ceterum, ubi primum sub
 jactu teli fuerunt, duabus simul portis erumpit;
 & ad clamorem erumpentium ingens
 strepitus e muris ortus ululantium mulierum

(p) venerant Gron. Crev.

*U. e. 582.
a. C. 170*

*Ap. Clau-
dium
ab Uscan-
ensibus
casus.*

cum crepitu undique æris : & incondita multitudo, turba inmixta servili, variis vocibus personabat. Hic tam multiplex undique obiectus terror effecit, ne sustinere primam procellam eruptionis Romani possent. Itaque fugientes plures, quam pugnantes, interempti sunt : vix duo millia hominum cum ipso legato in castra perfugerunt. Quo longius iter in castra erat, eo plures fessos consecrandi hostibus copia fuit. Ne moratus quidem in castris Appius, ut suos dissipatos fuga colligeret, (quæ res palatis per agros saluti fuisset) ad Lychnidum protinus reliquias cladis reduxit.

XI. HÆC & alia, haud prospere in Macedonia gesta, & Sex. Digitio tribuno militum, qui sacrificii causa Romam venerat, sunt audita. Propter quæ veriti Patres, ne quo major ignominia acciperetur, legatos in Macedoniam, M. Fulvium Flaccum, & M. Caninium Rebilum, miserunt, qui comperta, quæ agerentur, referrent : & ut A. Hostilius consul comitia consulibus subrogandis ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent, & ut primo quoque tempore in urbem rediret. Interim M. Ræcio (q) prætori

(q) *Retio Gron. Crev.*

manda-

mandatum, ut edicto senatores omnes ex
tota Italia (nisi qui reipublicæ causa abessent)

*U. c. 582
a. C. 170*

Romam revocaret. Qui Romæ essent, ne
quis ultra mille passuum ab Roma abesset.

Ea, uti senatus censuit, sunt facta. Comitia

Comitia.

consularia ante diem quintum Kalendas Sep-
tembres fuere (r). Creati consules sunt Q.

Marcus Philippus iterum & Cn. Servilius
Cæpio. Post diem tertium prætores sunt facti

C. Decimius, M. Claudius Marcellus, C.
Sulpicius Gallus, C. Marcus Figulus, Ser.

Cornelius Lentulus, P. Fonteius Capito.
Designatis prætoribus præter duas urbanas,

quatuor provinciæ sunt decretæ; Hispania,
& Sardinia, & Sicilia, & classis. Legati ex

Macedonia, exacto admodum mense Februa-
rio, redierunt. Hi, quas res ea æstate prospere

gessisset rex Perseus, referebant, quantus-
que timor socios populi Romani cepisset,

tot urbibus in potestatem regis redactis. « Ex-
ercitum consulis infrequentem com meatibus

» vulgo datis per ambitionem esse: culpam
» ejus rei consulem in tribunos militum,

» contra illos in consulem conferre. Ignomi-
» niam, Claudii temeritate acceptam, elevare

(r) Lege cum Pighio Kal. Februarias.

Tom. XI.

R

*Status
rerum in
Macedo-
nia.*

U. c. 582. » eos Patres acceperunt (s) qui perpaucos
a. C. 170. » Italici generis, & magna ex parte tumul-
 » tuario delectu conscriptos ibi milites amissos
 » referebant. » Consules designati, ubi primum
 magistratum inissent, de Macedonia referre
 ad senatum iussi : destinataeque provinciæ
 iis sunt Italia & Macedonia. Hoc anno inter-
 calatum est : tertio die post Terminalia Kälendæ
 intercalares fuere. Sacerdotes intra
 eum annum mortui, L. Flamininus ** ponti-
 fices duo decesserunt, L. Furius Philus &
 C. Livius Salinator. In locum Furii T. Man-
 lium Torquatum, in Livii M. Servilium
 pontifices legerunt.

U. c. 583. XII. PRINCIPIO insequentis anni quum con-
a. C. 169. sules novi Q. Marcius & Cn. Servilius de
Q. Marcio provinciis retulissent, primo quoque tem-
II. pore aut comparare eos inter se Italiam &
Cn. Servi- Macedoniam, aut fortiri placuit : priusquam
lio Coss id fors cerneret, in incertum, ne quid gratia
Exercitus.

(s) Duo hæc verba *Patres acceperunt* delenda
 censent Freinsh Gron. Crev. Drakenb.

** Verisimile videtur Drakenborchio, Livium
 scripsisse : *Inter sacerdotes intra eum annum mor-
 tuus est L. Flamininus augur : ei augures suffece-
 runt T. Flaminium, Pontifices duo decesserunt &c.*

momenti faceret, in utramque provinciam, *U. e. 183.*
 quod res desideraret supplementi, decerni. *a. C. 169.*

In Macedoniam peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos. Veteres milites dimitti; ita ut in singulas Romanas legiones ne plus fena millia peditum, treceni (t) equites essent. Alteri consuli nullus certus finitus numerus civium Romanorum, quem in supplementum legeret. Id modo finitum, ut duas legiones scriberet, quæ quina millia peditum & ducentos haberent, equites trecentos. Latinorum (u) major, quam collegæ; decretus numerus: peditum decem millia & sexcenti equites. Quatuor præterea legiones scribi iustæ, quæ, si quo opus esset, educerentur. Tribunos his (v), non permissum; ut consules facerent: populus creavit. Sociis nominis Latini sexdecim millia peditum, & mille equites imperati. Hunc exercitum parari tantum placuit, ut exiret, si quo res posceret. Macedonia maxime curam præbebat.

(t) *trecenti Gron.*

(u) *Peditum Latinorum Gron.*

(v) *iii Crev.*

U. c. 583. In classem mille focii navales cives Romani
a. C. 169. libertini ordinis, ex Italia * scribi jussi; totidem ut ex Sicilia scriberentur: &, cui ea provincia evenisset, mandatum, ut eos in Macedoniam, ubicumque classis esset, deportandos curaret. In Hispaniam tria millia peditum Romanorum in supplementum, trecenti equites decreti. Finitus ibi quoque in legiones militum numerus, peditum quina millia, trecenti & triceni (x) equites. Et focii imperare prætor, cui Hispania obvenisset, jussus quatuor millia peditum, & trecentos equites.

XIII. NON sum nescius, ab eadem negligentia, qua nihil Deos portendere vulgo nunc credant, neque nunciari admodum nulla (y) prodigia in publicum, neque in annales referri. Ceterum & mihi, vetustas res scribenti, nescio quo pacto, antiquus sit animus: & quædam religio tenet, quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint, ea pro dignis habere, quæ in meos annales

* Excidit numerus fociorum navalium, qui ex Italia scribi jussi erant.

(x) trecenti & triginta Gron. Crev.

(y) nulla Crev.

referam. Anagnia duo prodigia eo anno sunt nunciata; facem in cœlo conspectam, & bovem feminam locutam publice ali. Minturnis quoque per eos dies cœli ardentis species adfulerat. Reate imbri lapidavit. Cum in arce Apollo triduum ac tres noctes lacrimavit. In urbe Romana duo æditui nunciatarunt, alter, in æde Fortunæ anguem jubatum a compluribus visum esse: alter, in æde Primigeniæ Fortunæ, quæ in colle est, duo diversa prodigia; palmam in area enatam, & sanguine interdium pluiffe. Duo non suscepta prodigia sunt, alterum quod in privato loco factum esset, palmam enatam in pluvio suo (z). T. Marcius Figulus nunciabat: alterum, quod in loco peregrino, Fregellis in domo L. Atrei hasta, quam filio militi emerat, interdium plus duas horas arfisse, ita ut nihil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publicorum prodigiorum causa libri a decemviris aditi; quadraginta majoribus hostiis quibus Diis consules sacrificarent, & addiderunt, uti supplicatio fieret, cunctique magistratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificarent, populusque coronatus esset. Omnia, uti decemviri præierunt, facta.

(z) Lege in inpluvio suo.

U. c. 583

a. C. 169.

Prodigia,

U. c. 583.

a. C. 169.

*Censores.**Delectus a
prætoribus
habitus.*

XIV. CENSORIBUS deinde creandis comitia edicta sunt. Petierunt censuram principes civitatis, C. Valerius Lævinus, L. Postumius Albinus, P. Mucius Scævola, M. Junius Brutus, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus. Hos duos censores creavit populus Romanus. Quum delectus habendi major, quam alias, propter Macedonicum bellum cura esset, consules plebem apud senatum accusabant, quod & juniores non responderent. Adversus quos C. Sulpicius & M. Claudius tribuni (a) plebis causam egerunt. « Non consulibus, sed ambitiosis consulibus, » delectum difficilem esse. Neminem invitum » militem ab iis fieri. Id ita ut esse scirent » & Patres conscripti, prætores, quibus & » vis imperii minor & auctoritas esset, delectum, si ita senatui videretur, perfecturos esse. » Id prætoribus magna Patrum * non sine fustigatione consulum, mandatum est. Censores, ut eam rem adjuvarent, ita

(a) *Lege prætores.* Scripta haud dubie fuit hæc vox per duas literas PR. Unde librarii pro solita oscitantia, maxime quia sequebatur continue vox *plebis*, fecerunt TR. h. e. tribuni. Hæc fere Periz.

* Deest huic sententiæ vox una; ut, *magna Patrum consensione* Sigonius.

in concione edixerunt, « Legem censui
 » censendo dicturos esse, ut, præter com-
 » mune omnium civium jusjurandum, hæc
 » adjurarent: Tu minor annis sex & quadra-
 » ginta es, tuque ex edicto C. Claudii, Ti.
 » Sempronii censorum ad delectum prodito:
 » &, quotiescumque delectus erit, quem
 » hic censores magistratum habebunt (b), si
 » miles factus non eris, in delectu prodibis.»
 Item, quia fama erat, multos ex Macedoni-
 cis legionibus, incertis comitatibus per
 ambitionem imperatorum ab exercitu abesse,
 edixerunt de militibus, P. Ælio, C. Popillio
 consulibus, postve eos consules in Macedo-
 niam scriptis, « Ut, qui eorum in Italia
 » essent, intra dies triginta, censi prius apud
 » sese, in provinciam redirent: qui in patris
 » aut avi potestate essent, eorum nomina ad
 » se ederentur. Missorum quoque causas sese
 » cognituros esse: &, quorum ante emerita
 » stipendia gratiosa missio sibi visa esset, eos
 » milites fieri iussuros.» Hoc edicto literis-
 que censorum per fora & conciliabula dimis-
 sis, tanta multitudo juniorum Romam con-
 venit, ut gravis urbi turba insolita esset.

(b) his censoribus magistratus habebunt Crev.

V. c. 583.
 a. C. 169.

XV. PRÆTER delectum eorum, quos in supplementum mitti oportebat, quatuor a C. Sulpicio prætore scriptæ legiones sunt, intraque undecim dies delectus est perfectus. Consules deinde fortiti provincias sunt. Nam prætores propter jurisdictionem maturius fortiti erant. Urbana C. Sulpicio, peregrina C. Decimio obtigerat, Hispaniam M. Claudius Marcellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus, Sardiniam P. Fonteius Capito, classem C. Marcius Figulus erat fortitus. Consulium Cn. Servilio Italia, Q. Marcio Macedonia obveniit. Latinisque actis, Marcius extemplo est profectus. Cæpione deinde referente ad senatum, quas ex novis legionibus duas legiones secum in Galliam duceret, decrevere Patres, ut C. Sulpicius, M. Claudius prætores ex his, quas scripsissent, legionibus, quas videretur, consuli darent. Indigne patiens prætorum arbitrio consulem subiectum, dimisso senatu, ad tribunal prætorum stans postulavit, ex senatusconsulto destinarent sibi duas legiones. Prætores consuli in eligendo arbitrium fecerunt. Senatum deinde censores legerunt: M. Æmilius Lepidus princeps ab ætatis jam censoribus lectus. Septem e senatu

Censura.

ejecti sunt. In censu accipiendo populi milites ex Macedonico exercitu, qui quam multi abessent ab fignis, census docuit, in provinciam cogeant: causas stipendiis (d) missorum cognoscebant: & , cujus nondum justa missio visa esset, ita jusjurandum adigebant: « Ex tui animi sententia, tu ex » edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum in provinciam Macedoniam redibis, » quod sine dolo malo facere poteris? »

XVI. In equitibus recensendis tristis admodum eorum atque aspera censura fuit: multis equos ademerunt. In ea re quum equestrem ordinem offendissent, flammam invidiæ adjecere edicto, quo edixerunt, « Ne quis » eorum, qui Q. Fulvio, A. Postumio censoribus publica vectigalia aut ultro tributa » conduxissent; ad hastam suam accederet, » fociusve aut ad finis ejus conductionis esset. » Sæpe id querendo veteres publicani quum impetrare nequissent ab senatu, ut modum potestati censoriæ inponerent, tandem tribunum plebis P. Rutilium, ex rei privatae

*U. c. 583.
a. C. 169.*

*Cens. ob-
fendunt
ordinem
equestrem.*

(d) Crev. duas hic voces excidisse, ac legendum coniecit *causas stipendiis nondum emeritis missorum cognoscebant.*

V. c. 583.
a. C. 169.

contentione iratum censoribus, patronum
causæ nacti sunt. (e) Clientem libertinum
parietem in Sacra via adversus aedes publicas
demoliri iusserant (f), quod publico inædifi-
catus esset. Adpellati a privato tribuni. Quum
præter Rutilium nemo intercederet, censores
ad pignora capienda miserunt, mulramque
pro concione privato dixerunt. Hinc (g)
contentione orta, quum veteres publicani se
ad tribunal contulissent, rogatio repente sub
unius tribuni nomine promulgatur: « Quæ
» publica vectigalia, ultro tributa C. Clau-
» dius & Ti. Sempronius locassent, ea rata
» locatio ne esset. De integro locarentur, &
» ut omnibus redimendi & conducendi pro-
» miscue jus esset. » Diem ad ejus rogatio-
nem concilio tribunus plebis dixit. Qui post-
quam venit, ut censores ad dissuadendum
processerunt, Graccho dicente, silentium
fuit. Quum Claudio obstreperetur, audien-
tiam facere præconem iussit. Eo facto, avo-
catam a se concionem tribunus questus, &

(e) Merito iudicat Gron. legendum esse *hujus*,
nempe Rutilii, *clientem*.

(f) *iusserunt* Gron.

(g) *Hic* Gron.

in ordinem se coactum, ex Capitolio, ubi erat concilium, abiit. Postero die ingentes tumultus ciere. Ti. Gracchi primum bona consecravit, quod in multa pignoribusque ejus, qui tribunum adpellasset, intercessioni non parendo, se in ordinem coëgisset. C. Claudio diem dixit, quod concionem ab se avocasset, & utrique censori perduellionem se judicare pronunciavit, diemque comitiis a C. Sulpicio prætore urbano petiit. Non recusantibus censoribus, qui minus (h) primo quoque tempore iudicium de se populus faceret, in ante dies octavum & septimum Kalendas Octobres comitiis perduellionis dicta dies. Censores extemplo in atrium Libertatis ascenderunt: & ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, & dimissis servis publicis, negarunt, se prius quidquam publici negotii gesturos, quam iudicium populi de se factum esset. Prior Claudius causam dixit: & quum ex duodecim (i) centuriis equorum octo censorem condemnassent, multæque aliæ primæ classis, extemplo principes

*U. c. 583.
a. C. 169.*

*Tr. Pleb.
diem iis
dicit.*

(h) quo minus Gron. Crev.

(i) Imo duodeviginti; sic verisimiliter Livius scripsit.

V. e. 583.

a. C. 169.

Absolvuntur.

civitatis in conspectu populi, annulis aureis positis, vestem mutarunt, ut supplices plebem circumirent. Maxime tamen sententiam vertisse dicitur Ti. Gracchus, quod, quum clamor undique plebis esset, periculum Graccho non esse, conceptis verbis juravit, si collega damnatus esset, non expectato de se iudicio, comitem exsilii ejus futurum. Adeo tamen ad extremum spei venit reus, ut octo centuriæ ad damnationem defuerint. Absoluto Claudio, tribunus plebis negavit se Gracchum morari.

XVII. EO anno, postulantibus Aquileiensem legatis, ut numerum colonorum augetet (k), mille & quingentæ familiæ ex senatusconsulto scriptæ, triumvirique, qui eas deducerent, missi sunt, T. Annius Luscus, P. Decius Subulo, M. Cornelius Cethegus. Eodem anno C. Popillius & Cn. Octavius legati, qui in Græciam missi erant, senatusconsultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponnesi urbes circumtulerunt, « Ne quis ullam rem in bellum magistratibus

*Legati
Rom.
in Græcia.*

(k) Lege, ut numerus colonorum augetetur: vel in iis quæ præcedunt, postulantibus a senatu Aquileiensem legatis. Crev.

» Romanis conferret, præterquam quod senatus censuisset. » Hoc fiduciam in posterum quoque præbuerat, levatos se oneribusque (1) impensisque, quibus, alia aliis imperantibus, exhauriebantur. Achaïco concilio Argis agitato, benigne locuti auditique, egregia spe futuri status fidissima gente relicta, in Ætoliâ trajecerunt. Ibi nondum quidem seditio erat, sed omnia suspecta, criminumque inter ipsos plena. Ob quæ obsidibus postulatis, neque exitu rei inposito, in Acarnaniam inde profecti legati sunt. Thyrii concilium legis Acarnanes dederunt. Ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam principum postulare, ut præsidia in urbes suas inducerentur adversus amentiam eorum, qui ad Macedonas gentem trahebant: pars recusare, ne, quod bello captis & hostibus mos esset, id pacatæ & sociæ civitates ignominia acciperent. Justa deprecatio hæc visa. Larissam ad Hostilium proconsulem (ab eo enim missi erant) legati redierunt. Octavium retinuit secum. Popillium cum mille ferme militibus in hiberna Ambraciam misit.

(1) oneribus Gron, Crev.

U. c. 383.
a. C. 169.

U. c. 583.
a. C. 169.

*Persei
expeditio
in
Illyricum.*

XVIII. PERSEUS, principio hiemis egredi
Macedoniæ finibus non ausus, ne qua in
regnum vacuum inrumperent Romani, sub
tempus brumæ, quum inexcuperabiles ab
Thessalia montes nivis altitudo facit, occa-
sionem esse ratus frangendi finitimorum spes
animosque, ne quid, averso se in Romanum
bellum, periculi subesset, quum a Thracia
pacem Cotys, ab Epiro Cephalus repentina
defectione a Romanis præstarent, Dardanos
recens domuisset bello, solum infestum esse
Macedoniæ latus, quod ab Illyrico pateret,
cernens, neque ipsis quietis Illyriis, & adi-
tum præbentibus Romanis (m), si domuisset
proximos Illyriorum, Gentium quoque re-
gem jam diu dubium in societatem perlici
posse, cum decem millibus peditum, quorum
pars phalangitæ erant, & duobus millibus
levium armatorum, & quingentis equitibus
profectus, Stuberam venit. Inde frumento
complurium dierum sumto, iussoque adpa-
ratu obpugnandarum urbium sequi, tertio
die ad Uscanam (Penestianæ terræ ea maxi-
ma urbs est) posuit castra: prius tamen,

(m) Minore ambiguitate legeres *aditam præ-
bentibus Romano Gron.*

quam vim admo-
 nunc præfectorum præsidii, nunc oppidano-
 rum animos. Erat autem ibi cum juventute
 Illyriorum Romanum præsidium. Postquam
 nihil pacati referebant, obpugnare est ador-
 tus, & corona eam capere conatus est. Quum
 sine intermissione interdium noctuque alii aliis
 succedentes, pars scalas muris, ignem portis
 inferrent, sustinebant tamen eam tempesta-
 tem propugnatores urbis; quia spes erat,
 neque hiemis vim diutius pati Macedonas in
 aperto posse, nec ab Romano bello tantum
 regi laxamenti fore, ut posset morari. Cete-
 rum, postquam vineas agi, turresque excitari
 viderunt, victa pertinacia est. Nam, præter-
 quam quod adversus vim pares non erant,
 ne frumenti quidem aut ullius alterius rei
 copia intus erat, ut in necopinata obsidione.
 Itaque quum spei nihil ad resistendum esset,
 C. Carvilius Spoletinus & C. Afranius a
 præsidio Romano missi, qui a Perseo pete-
 rent, primo, ut armatos suaque secum feren-
 tes abire sineret; dein, si id minus inpetra-
 rent, vitæ tantum libertatisque fidem acci-
 perent. Promissum id benignius est ab rege,
 quam præstitum. Exire enim sua secum

U. c. 583.

a. C. 169.

U. c. 583. efferentibus jussis primum arma ademit (n);
a. C. 169. His urbe egressis, & Illyriorum cohors,
 (quingenti erant) & Uscanenses se urbem-
 que dederunt.

XIX. PERSEUS, præsidio Uscanæ inposito;
 multitudinem omnem deditorum, quæ prope
 numero exercitum æquabat, Stuberam ab-
 ducit. Ibi Romanis, (quatuor millia autem
 hominum erant) præter principes, in custo-
 diam civitatum divisus, Uscanensibus Illy-
 riisque venditis, in Peneftiam exercitum re-
 ducit ad Oæneum oppidum in potestatem
 redigendum; & alioqui obportune situm, &
 transitus ea est in Labeates, ubi Gentius
 regnabat. Prætereunti frequens castellum,
 Draudacum nomine, peritorum quidam regio-
 nis ejus, « Nihil Oæneo capto opus esse [ait]
 » nisi in potestate & Draudacum sit. Obpor-
 » tunius etiam ad omnia positum esse. » Ad-
 moto exercitu, omnes extemplo dederunt
 sese. Qua spe celeriore deditione erectus,
 postquam animadvertit, quantus agminis sui
 terror esset, undecim alia castella eodem metu
 in potestatem redigit. Ad perpauca vi opus
 fuit,

(n) Perspicuum est hic alterum orationis mem-
 brum excidisse quod respondeat τῶν primum Crev.

fuit, cetera voluntate dedita : & in his recepti mille & quingenti dispositi per præsidia milites Romani. Magno usui Carvilius Spoletinus erat in conloquiis, dicendo, nihil in ipsos sævitum. Ad Oæneum perventum est, quod sine justa obpugnatione capi non poterat; & majore aliquanto, quam cetera, juventute, & validum oppidum mœnibus erat. Et hinc annis Artatus nomine, hinc mons præaltus & aditu difficilis cingebat. Hæc spem ad resistendum oppidanis dabant. Perseus, circumvallato oppido, aggerem a parte superiore ducere instituit, cujus altitudine muros superaret. Quod opus dum perficitur, crebris interim præliis, quibus per excursiones & mœnia sua oppidani tutabantur, & opera hostium impediebant, magna eorum multitudo variis casibus absumta est : & qui supererant, labore diurno nocturnoque & vulneribus inutiles erant. Ubi primum agger injectus muro est, & cohors regia, quos Nicatoras adpellant, transcendit, & scalis multis simul partibus inpetus in urbem est factus. Puberes omnes interfecti sunt : conjuges liberosque eorum in custodiam dedit : prædæ alia militum cessere. Stuberam inde

U. c. 583.
a. c. 169.

U. c. 583.
a. C. 169.

*Legatos
ad
Gentium
Perseus
mittit.*

viator revertens ad Gentium legatos, Pleuratum Illyrium, exulantem apud se, & Aputeum Macedonem a Berœa, mittit. Iis mandat, ut exponerent æstatis ejus hiemisque acta sua adversus Romanos Dardanosque: adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditionis opera: hortarentur Gentium in amicitiam secum & cum Macedonibus jungendam (o).

XX. Hi, transgressi jugum Scordi montis, per Illyrici solitudines, quas de industria populando Macedones fecerant, ne transitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam essent, Scodram labore ingenti tandem pervenerunt. Lissi rex Gentius erat. Eo ad-citi legati, mandata exponentes, benigne auditi sunt: qui responsum sine effectu tulerunt; « Voluntatem sibi non deesse ad bel-
» landum cum Romanis: ceterum ad conan-
» dum id, quod velit, pecuniam maxime de-
» esse. » Hæc Stuberam retulere regi, tum maxime captivos ex Illyrico vendenti. Ex-
templo iidem legati, addito Glaucia ex nu-
mero custodum corporis, remittuntur sine

*Gentius
pecuniam
poscit.*

(o) Magis placeret Crevierio, si legeretur ad amicitiam.

mentionem pecuniæ, qua una barbarus inops impelli ad bellum poterat. Ancyram inde populatus Perseus, in Peneftas rursus exercitum reducit: firmatisque Uscanæ, & circa eam per omnia castella, quæ receperat, præfidiis, in Macedoniam sese recipit.

*U. c. 583.
a. C. 169.*

XXI. L. CÆLIUS, legatus Romanus, præerat Illyrico: qui, moveri non ausus, quum in iis locis rex esset, post profectiorem demum ejus conatus in Peneftis Uscanam recipere, a præfidio, quod ibi Macedonum erat, cum multis vulneribus repulsus, Lychnidum copias reduxit. Inde post dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum satis valida manu in Peneftas misit ad obsides ab his urbibus, quæ in amicitia cum fide permanferant, accipiendos. Procedere etiam in Parthinos (ii quoque obsides dare pepigerant) jussit: ab utraque gente sine tumultu exigi (p). Peneftarum obsides Apolloniam, Parthinorum Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen Græcis erat) missi. Ap. Claudius, acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens, Phanoten Epiri castellum adortus

*Res gesta
a Rom. in
Illyrico.*

(p) Corrige cum Gron., Clerico & Crev. *exacti*.

U. e. 583.
a. C. 169.

*Perseus
ad
Stratum
ducit.*

obpugnare, & auxilia Athamanum Thepro-
torumque, præter Romanum exercitum, ad
sex millia hominum secum adduxit: neque
operæ pretium fecit, Cleva, qui relictus a
Perseo erat, cum valido præsidio defendente.
Et Perseus, in Elimeam profectus, & circa
eam exercitu lustrato, ad Stratum, vocan-
tibus Epirotis, ducit. Stratus validissima tum
urbs Ætoliæ erat. Sita est super Ambracium
sinum, prope amnem Acheloum. Cum decem
millibus peditum eo profectus est & equitibus
trecentis: quos pauciores propter angustias
viarum & asperitatem duxit. Tertio die quum
pervenisset ad Citium montem, vix trans-
gressus propter altitudinem nivis, locum
quoque castris ægre invenit. Profectus inde,
magis quia manere non poterat, quam quod
tolerabilis aut via aut tempestas esset, cum
ingenti vexatione, præcipue jumentorum,
altero die ad templum Jovis, quem Nicæum
vocant, posuit castra. Ad Arachthum inde
flumen, itinere ingenti emenso, retentus
altitudine amnis, mansit (q). Quo spatio
temporis ponte perfecto, traductis copiis, diei

(q) Profecto hic excidit vox *diem*, *biduum* vel
similis.

progressus iter, obvium (r) Archidamum principem Ætolorum, per quem ei Stratus tradebatur, habuit.

U. c. 583.
a. C. 169.

XXII. EO die ad finem agri Ætoli castra posita. Inde altero die ad Stratum perventum: ubi, prope Acheloum amnem castris positis, quum exspectaret, effusos omnibus portis Ætolos in fidem suam venturos, clausas portas, atque ipsa ea nocte, qua venerat, receptum Romanum præsidium cum C. Popillio legato invenit. Principes, qui præsentis Archidami auctoritate compulsi regem arcessierant, obviam egresso Archidamo segniore facti, locum adversæ factioni dederant ad Popillium cum mille peditibus ab Ambracia arcessendum. In tempore & Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum, cum sexcentis peditibus & equitibus centum venit. Satis constabat, eum, tamquam ad Persea tendentem, Stratum venisse: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis se, adversus quos venerat, junxisse. Nec Popillius securior, quam debebat esse, inter tam mobilia ingenia erat. Claves portarum custodiamque murorum suæ extemplo potestatis fecit:

Stratum
intrans
Romanis

(r) obviam Gron.

U. e. 583.
a. C 169.

Dinarchum Ætolosque cum juventute Strati-
tiorum in arcem per præsidii speciem amo-
vit. Perseus, ab imminentibus superiori parti
urbis tumulis tentatis conloquiis, quum ob-
stinatos atque etiam telis procul arcentes
videret, quinque millia passuum ab urbe trans
Petitarum amnem posuit castra. Ibi consilio
(s) advocato, quum Archidamus Epirota-
rumque transfugæ retinerent, Macedonum
principes non pugnandum cum infesto tem-
pore anni censerent, nullis præparatis com-
meatibus; quum inopiam prius obsidentes,
quam obseffi, sensuri essent, maxime quod
hostium haud procul inde hiberna erant;
territus in Aperantiam castra movit. Aperantii
eum, propter Archidami magnam in ea gente
gratiam auctoritatemque, consensu omnium
acceperunt: is ipse cum octingentorum mili-
tum præsidio his est præpositus.

XXIII. REX cum *(t)* minore vexatione
jumentorum hominumque, quam venerat, in
Macedoniam rediit. Appium tamen ab obse-
dione Phanotis *(u)* fama ducentis ad Stratum

(s) concilio Gron.

(t) cum l. non Gron. Crev.

(u) Scribe *Phanotes* vel *Phanotæ*.

Persei submovit. Clevas, cum præsidio impigrorum juvenum infecutus, sub radicibus prope inviis montium ad mille hominum ex agmine inpedito occidit, ad ducentos cepit. Appius, superatis angustiis, in campo, quem Eleæna (v) vocant, stativa dierum paucorum habuit. Interim Clevas, adsumto Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat, in agrum Antigonensem transcendit. Macedones ad depopulationem profecti; Philostratus cum cohorte sua in insidiis loco obscuro confedit. In palatos populatores quum erupissent ab Antigonea armati, fugientes eos persequentes effusus in vallem infessam ab hostibus præcipitant. Ibi ad mille occisis, centum ferme captis, ubique prospere gesta re, prope stativa Appii castra movent, ne qua vis sociis suis ab Romano exercitu inferri possit. Appius, nequidquam in his locis terens tempus, dimissis Chaonumque, & si qui alii Epirotæ erant, præsidiiis, cum Italicis militibus in Illyricum regressus, per Parthinorum socias urbes in hiberna militibus dimissis, ipse Romanam sacrificii causa rediit. Perseus ex Penestartum gente mille pedites, ducentos equites

U. a. 583.
a. C. 169.

(v) Eleona Gron. Crev.

V. c. 583. revocatos, Cassandriam, præsidio ut essent; a. C. 169. misit. Ab Gentio eadem adherentes redierunt; Nec deinde alios atque alios mittendo tentare eum destitit, quum adpareret, quantum in eo præsidii esset; nec tamen inpetrare ab animo posset, ut inpenfam in rem maximi ad omnia momenti faceret. * * * *

* Drak. multarum rerum narrationem hic deesse, contra Crevierius nihil ex fine hujus libri periisse arbitratur.